

Η τρίκλιτη βασιλική του Πρωτάτου με το εγκάρσιο κλίτος είναι η κατάληξη πολλών οικοδομικών φάσεων που οφείλονταν σε ανακαινίσεις που υπαγορεύτηκαν από τη φθορά του χρόνου καθώς και από τις λατρευτικές και διοικητικές ανάγκες της κοινότητας. Εκτός από την ενδιαφέρουσα οικοδομική ιστορία του, ο ναός κοσμείται με ένα από τα λαμπρότερα ζωγραφικά σύνολα των παλαιολόγειων χρόνων.

Το σύνολο του σωζόμενου τοιχογραφικού διακόσμου στο Πρωτάτο καλύπτει μια έκταση 636 περίπου τετραγωνικών μέτρων και οργανώνεται σε επάλληλες και σε κοινή στάθμη εικονογραφικές ζώνες, που ανάλογα με το διαθέσιμο ύψος των επιφανειών κυμαίνονται από τρεις έως πέντε. Αναπτύσσονται όλοι οι γνωστοί εικονογραφικοί κύκλοι, όπως του Δωδεκαόρτου, των Παθών, των Εωθινών Ευαγγελίων, της Πεντηκοστής, καθώς και του βίου της Θεοτόκου. Επίσης, αντιπροσωπεύονται όλες οι κατηγορίες των αγίων ανδρών, καθώς ο τόπος είναι αφιερωμένος στη Θεοτόκο, όπως των αποστόλων και ευαγγελιστών, των συλλειτουργούντων ιεραρχών, των προπατόρων, των προφητών, των μαρτύρων, των ασκητών και μοναχών.

Στο παρελθόν και συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1953-1956 τοιχογραφίες του Πρωτάτου είχαν συντηρηθεί από την Αρχαιολογική Υπηρεσία με επικεφαλής το συντηρητή – ζωγράφο Φώτη Ζαχαρίου. Το πέρασμα εξήντα και πλέον χρόνων από την πρώτη συντήρηση τους καθώς και η σπουδαιότητα του εν λόγω ζωγραφικού συνόλου οδήγησαν στον επανέλεγχο της κατάστασης διατήρησής του και στην εκ νέου συστηματική αντιμετώπιση των προβλημάτων που αυτό παρουσίαζε.

Η «Συντήρηση των τοιχογραφιών Πρωτάτου» υπήρξε για την Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους το σημαντικότερο έργο εντός της Αθωνικής χερσονήσου, το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρελθούσας Προγραμματικής Περιόδου ΕΣΠΑ 2007-2013. Η εμπειρία χρόνων του προσωπικού της Εφορείας έδειξε ότι το έργο έπρεπε να εκτελεστεί με σεβασμό και ταπεινότητα χωρίς να διαταραχτεί ο λειτουργικός χαρακτήρας του ναού, ο οποίος εξάλλου αποτελεί τη ζωντανή παράδοση αιώνων.

Το έργο υλοποιήθηκε υποδειγματικά με αυτεπιστασία από το έμπειρο επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας, συντηρητές κι αρχαιολόγους, αλλά και από εξειδικευμένο προσωπικό που προσλήφθηκε ειδικά για το σκοπό αυτό.

Η προσπάθειά μας ολοκληρώθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2015 και πιστεύουμε ότι Εφορεία μας πέτυχε να τιμήσει ακόμη μια φορά την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους.

Ιωάννης Κανονίδης

Προϊστάμενος της Εφορείας Χαλκιδικής και Αγίου Όρους